

تورک بوروی ۱

Jul 11 No: 8 23 Subat 1327

اون بش کونده بر جبقار

تورکک فاندنه چالشیر

ملی عروض

ملی عروض کیتدکجه رغبت بولویور . صمیمی شاعر من امین بکدن
 صوگرا بو وادیده شعر سویله یئرلر چوقالییور .
 فقط ملی وزن ایله تنظیم ایدیله جک نشیده لرك عجارینک یالکیز صاییسی
 مساوی اولماسی بعضی مبتدی لرجه کافی کورولدیکندن بویولده یازیلان منظومه لر
 اکثریتله آهنگسز دوشویور . ملی عروضک قواعدی هنوز اعنئادی
 مکتبلرنده اوقونان « قواعد ادبیه » کتابلرینه کچمه دیکندن کنجیلر طرفندن
 یازیلان یا کلیشلر ایچون معیار اوله بیله جک ائارک تکثری فائده دن خالی دکلدر .
 بوندن اول ملی وزنمزلر قواعدی تدوینه همت ایدن ولد چلبی افسدی
 حضرتلریله فوآد رائف ونحیب عاصم بک افندیلرک بویولده کی تتبعلری اساس
 اتخاذایده رک موجود ومعتبر قاعده لری تصنیف ایله بیر ایکی مقاله یازمقی
 مناسب کوردیم .

*
**

تورکجه ده ایکی دورلو وزن واردر : بیرى عربجه دن منقول [۱] عروض
 دیگرى ملی وزنمزلر اولان پارماق حسابیدر . بونلرک بیرى دیگرینه ترجیح
 ایتمه کة قالدیشمق عشردر ، ایکسینده روحارمن یابانجی دکلدر . ایکی طرزدن ده
 لذت بوله بیلیرز . بیرى نینه مزك طاتلی دیلی ، دیگرى خواجه مزك لسان
 تصلفیدر . روحز صمیمیته ویا تسلیته محتاج اولدینى ، مثلا ، صیحاقل یاشلر مزك
 یاناقلر مى یاقدینى ، جکر پاره مزدن آیرلدیغمز زمانلر :

حسرت بی چاپیر چاپیر یاقارکن
 بدنده بوزدن بر آل یورییور .
 خیالکة چیلغین چیلغین یاقارکن
 قاپانه سی کوزی قان یورییور .

[۱] اسلامینک ظهورندن برى اسلام ، تورکی ، عربی ، عجمی یکدیگرینه مزج
 ایله دیکندن عرب علوی - هر نه اولورسه اولسون - صرف عربک مالی دکلدر ، تورکک ،
 عجمکده امکی واردر . اونکچون عربک وزنلرینک چوغی بزم مللر کبی بزه یابانجی
 کله مشدر . — ولم چلبی

طاغده ، قېرده راست کنیرسه م بر دره
 کوز یاشلرم آقیده رقی چاغلارم .
 یوللرده کی اوراق اوراق ایزلره
 سنک صانوب باقار باقار آغلارم

جان ایسترن حسرت اودیله یانسون
 وارلق بی علیل علیل سوریور ،
 بو قایغویه یورک ناصل طیانسون :
 بدنجکک طوبراقلرده چوریور .

رحمانی زاده اکرم بک

دی یه بوغمزى تسلیمیتله بوکرز ، روحزک آجیلرینی دوکرز ، تکلفه
 مغلوب اولدیغمز ، ینه مثلاً سلطان سلیمان قانونی کی مطمن بیر پادشاهک
 وفاتنه ، رسماً آغلایه جغمز زمان ، یاشلرمزدن اینجیلر یایمق ایسته رکن استادمرک
 جعلی وفسونساز لساتی و نمايشکار سیجانی ، استعاره ایدر و :

أی پای بند دامکه قید نام ونک !
 تا کی هوای مثقله دهر بی درنک ؟
 آک اول کونی که آخر اولوب نو بهار عمر ؛
 بروک خزانه دونسه کرک روی لاله رنگ .

باقی

اعتناسیله اقتدار ابداعمری اعلان ایله رز . بیرنده قلبمزک اک درین ، اک
 صمیمی حسلرینی اظهار ایتمک احتیاجندن ، دیکرنده ذوق تفوق و نمایش
 تصنع ابتلاسنندن بوایکی طور تنظیمه ده آلیشمشز ؛ حتی ایکیسنده کی قصور
 و محاسنی آراشدیرمه یه لزوم کورمه یه جک درجه آلیشمشز . اوقدرکه وزن
 عربی [۱] ایله یازیلان اسکی منظومه لر آراسنده کی عربی و فارسی کله لر زحافسز

[۱] وزن عربی تعبیری بک طوغری اولاسه کرکدر . چونکه ایرانیلر وزنلرنک
 اساسنی عربیدن آلدیقلری خالده بوتون بوتون باشقا قالبه صوقشلردر ؛ او خالده که
 عربی بروکلام موزون ، فارسی عروض ایله عادتا وزنسز دوشمکده در . بز تورکلر دخی
 فارسیده کی وزنلری تماماً آلامشز .

ویا تورکجه لفظلری اماله سز اولان بوتون بیر قصیده ویاغزله تصادف ایتک کوجدر. بوشیوه سز لکه آلیشان قولاقلمز بوحالدن اینجینه مکه باشلامشدر.

*
* *

تورکجه کله لرده صائت محدود ، تعیر قدیمیه « مد » یوقدر. عربی و فارسیده دائماً بیر حرف مد اولان واو ، یا ، الف صائتلری تورکجه مزده بیر حرکت ، ده طوغروسی حروف املادر . مثلاً عربی « رأی » ک جعی اولان « آراء » ایله فارسیده « آراستن » مصدرینک امری بولونان « آرا » کله لری [۶] تلفظ لریله تورکجه « آرامق » مصدرینک امریله میانه معناسنه کلن « آرا » لغتک تلفظی مساوی دکلدر [۴]: ایلاک اولکیلر اوزانه رق و صو کرا کیلر قیصا سویله نیر؛ لکن اعتیاد حسیله بز نظمده اکثری بوقیصا تورکجه کله لری دائماً اوزانه رق و عربی و فارسی یی ده بعضاً قیصه رق اوقومده وده طوغروسی نظم ایتکده و بصورتله ایکی لسانک شیوه سنی بوزمده اوقدر باس کورمه مشز . چونکه ضرورت وزن بزه اماله وزحاف دینیلن بوقصورلری خوش کورمه کجور ایتمشدر .

شعری چوقدر شعرای عربک
که اودر مایه سی شام و حلبک .
دیمه ابیاته ناموزوند ؛
آنلرک وزنی ده دیکر کوند .

ضمیمه نابی

[۱] جهان آرا جهان اینجنده در آرای بیلزلر ؛ (آرایه بیلزلر ، آرایه مازلر)
شوماهیلر که دریا ایچره در دریای بیلزلر .

ضیائی ملک

[۲] آرایه آرایه بولسم اینی :
آیانی توزینه سورسم یوزی .

دها چو جوقلفم زده قولاغمزده چینلایان :

یوواضرك بلبلی ؛
باغچه مژك بیر کلی ؛
صاچی صیرما ایچی ،
آننه سنك ملکی .

نینی سنی بشیکده ایشیده ایشیده بویودیکدن صوکره هان سکر ، اون
باشلرندن باشلایه رق مولد شریف جعیتلرند دیکله دیکمز :

الله آدین ذکر ایدلم اوللا
واجب اولدر جهله ایشده هر قوله

کی مخالف شیوه و « اماله » لی تلفظله محکوم اولان سوزلره قولاغمز
آلیدیفندن

هان آغلايه کلدیم عالیه ، آغلايه کتدم بن
هان اول نیلورم که صوده یتدم صوده یتدم بن

یتند « آغلايه ، صوده » کلمه لری « آغلا آ آ آیه » « صووووده » کی
تورکجه دن خارج بیر شیوه ایله اوقومقده حاصل اولان مجبوریت قارشى عصیان
ایتمه یز . چونکه « افاعیل » تطبیقاً یا پیلان بیر بیتى تورکجه شیوه سنه توفیقاً
اوقوسه ق وزنی بوزاریز ؛ وزنه تطبیقاً انشاد ایتسه ک شیوه یی بر باد ایدهرز . بو
جهتله شیوه ایله وزندن بیرى اهل ایتک لازم کلیر ؛ شیوه یی بالطبع فدا ایدهر ،
وزندن کچه میز !

بومشکلاتدن طولای مکاتب عالیهدن نشأت ایتش پک چوق ذوات واردر که
اشعار تنظیمنه دکل ، حتی بیر منظومه یی درست اوقومق ایچون ابیاتی تقطیعه
مقتدر اوله مازلر . هله بیرر الهام پریمی ، شعر حامیسی اولسی لازم کلن
قادیلر مژك اکثریسی ایسه ، ینه بو مشکلات یوزندن ، شعر مزى طوغرو
اوقومق شیویه طورسون ، یاریم آکلامق ، بیر پارچه لذت آلق سعادتندن

محرور مدرلر . بو حقیقت ، باشقا لسان اربابندن بیر اجنبی یه حکایه اولونسه ، ایشیتدیکنه بیردن بیره اینانماق ایستهر ...

شایان دقتدرکه اوتهدن بری پک چوق شاعرلر منقلبه نافذ بیر تأثیری حائز اولماسنی ایسته دیکلری الک صمیعی تأوهرلرینی اظهار ایتدکلری زمان اکثری ملی عروضه مراجعت ایتشلردر :

طفل نازنینم ، اونو عام سنی
آیلر ، کونلر دکل کچسده ییللر
تلخکام ایله دی فراقک بنی
جیقاری خاطر دن او طاطلی دیلر ...

عاکف یاشا

اونکچون بیر خیلی شارقیلر مزده بو وادیده وارد اولمشدر .

*
**

ملی وزنک ، هجا اعتباریله ، اون بیر نوعی قوللانیلیر . بونک الک قیصاصی دورت هجالی [۱] واک اوزونی اون بش هجالیدر [۲].

بو هجالره مصرعه ده ، مساوی ضاییده «طورغو» [۳] دینیلن طاقیماره بولونور . مصرعلر ، نوعلریته و هجالی رنک عددینه کوره بیر ، ایکی ، اوچ طورغو یه آیریلر .

[۱] بعضی اسکی مثلر و تکرارمه لر اوچ هجالی دخی وارد اولش ایسه ده بویه قیصاص مصرعلره کنیش معنالر صیغه مایه جفندن بحثه قاتیلما دی .

۲	۱	
اولسون	آز	
اولسون	اوز	
۱	۱	۱
طور	تک	یا
طور	پک	یا

[۲] امین کافندی (۱۹) هجالی منظومه لرده ترتیب ایتش و بونلری دوردر طورغو یه آیرمشدر . فقط بو طرزده کی مصرعلر اوزونلقده نثره یا فلاشمش و بو صورتله نظمده وجودی الزم اولان آهنگی حین انشاده و برمک بیر آز کوچلشمشدر .

[۳] بو طورغو فرانسز اشعارنده ده موجود اولوب ، césure دینر .

۴	۴
صولر چاغلار	بهار اولدی
بکا طاغلر	مسکن اولدی

بوراده هرايکي مصرعه کی « اولدی » کله لرندن صوکرایینی مر مصرعک درت هجالتی بیر طاقیمی بیر « طورغو » ایله آیریلشدر . طورغو اولمق ایچون طاقیمک صوکنده کی کله نك مطلقاً تمام اولماسی لازمدر . بعضاً طورغو ، جوهرله لاحقک تعیر دیکرله ماده اصلیه ایله اداتک آیریلماستی انتاج ایدر . بو « سکتیه » یه اوتهدن برو جواز وار ایسه ده حین انشادده آهنگه بر سقطلق ایراث ایله دیکندن اختیار ایدیلیمه سی ده مناسب اولدیقندن بونک بیر قصه ر صایلماسی روادر .

۳	۴	۴
له یانسون	حسرت اودی	جان ایسترن
سوریور	علیل علیل	وارلق بی

یئنده اولدینی کی بی بو آیریلش ، (اودیله) رینه (اودی - له) اوقونمه سبیت ویردیکی ایچون لحن اوزانی بیر پارچه سکتیه دار ایدیور . هله طورغولرده بیر جوهر کله بی ایکی یه آیرمق مثلاً « بیتیرمک » کله سنک « بی » قسمی بیر طورغوده « تیرمک » قسمی دیکر طاقدیه ایراد ایتمک جائز دکلدر .

۴	۳۰
سوزم سکا	ایشته صوک
اوزم سکا	قرباندر
دیزی کی	سحر ییل
کوزم سکا	دیکشم

بو مشهور قطعه نك اوچنچی مصرعی سقطدر . « سحر ییلدیزی » ترکیبی

طورغو حسیله « سحر ییل - دیزی » شکنه کیردیکندن توازن انشاده بیر
عارضه ویریور وعاتا وزن دوشویور .

نظم اساساً آنک دیمک ، بیر نوع موسیقی دیمک اولدیفندن آهنگسز ،
وزنسز بیر عبارتی منتظم و فصیح بیر نثر وادیسندده ادا ایتک ذوقه وهتره
دها موافقدر : نظم پرورسز، قصورسز، اولمالدرکه سمک ذوقی ایخیمه سین .
— سوکی وار —

اصمیه صکمت

کویلو قرداشلر منی ده دوشونه لم ...

قیش کلنجه یوجه بللر آتمکنده ایپ ایسز ،
چوجقی ، چولوغنی ، طاواری دوشونن ؟
یاز کونلری بر دره نک کنارنده چایسز ،
درت دیوارک آره سنه کیرن ، یاتان ، کومولن ؟
کویلو لک یاشایشی شهرلی بی کولدورور !
یلمه لی یز : بو اک پارلاق امیدلری تولدورور !

دکل کومک ، آدام اولان کوز یاشنی طوتاماز ؛
صیزلار طورور او اوکولماز یاره لره یوره کی .
قادرین ارکک آلرنده چاپا ، قازما ، کوره کی ،
چالیشیرکن ، دیدینیرکن راحت قالوب یاتاماز ؛
بو اولمالی شهرلینک دوشونجه سی اک اوکجه ،
انسامیدر باقوب کولن اوباجالر سونونجه ؟ .

پک چوق اولور آج قالدینی ، تکریندن اوزینی .
ینه برکون ، بر دقیقه اوصانچ ایله آیرماز .